

နှလုံးရှိသည်ဖြစ်၍ သွေးယို၏။ ထိုအခါမှစ၍ ထိုမင်း၏ဝမ်းမှ သွေးထွက်၏။ ကြီးစွာသော အနာဖြစ်၏။ ကြီးမြတ်ကုန်သော မင်း၏ဆေးသမားတို့သည် ဆေးကုအံ့သောငှာ မတတ်နိုင် ကုန်။ (၅၅၀။ တ-၂၆၉။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအင်္ဂလိက်/ The great sorrow for her fell upon him: his **heart** became hot and poured out blood: after that blood flowed from his entrails, and his sickness became great. The great royal physicians could not cure him. (The Jataka: Vol. III & IV: Book VII: p-208)

(၉) ‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’

ပဲ့လိက်ဗွယ်မန်ဂမ္ဘိုင် နကမ္ဘတီခွဲဗဒ်လိက်ဗွယ်ဘာတန်(ဗော်ချင်မန်တို့) မခွဲဗဒ်ပို့တလဝ်ဂ်လေဝ် ဒွဲအ ခိပွယ်မဆောတ်မှာဒိုင်နွဲတကို ဝံညာတ်ကေတ်ရ။ ဒးပို့ထွေးကိုဒွဲသာကေညေ့မွဲမွဲ ပဲ့လိက်ဗွယ်တန် စတုတ္ထ ပဲ့ပရော “နွဲညာလို့ ဝံဒိုင်သေဋ္ဌီ” ဝံ ဝေါဟာရမွဲ ‘ချေ့ကွတ်’ ဝံ ပံက်ထွေးလဝ်အခိပွယ် ‘ချေ့စတ်စတ်’ ရ။ ဗွဲစွတ်တန် ဝေါဟာရမန်စါသ် ‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’ ဝံဂ် အခိပွယ်တုပ်သွယ် ဒိုင်ရ။ ‘ချေ့’ ဟံသေင်မွဲ ‘ကွတ်’ ကေတ်ဆမွဲဝေါဟာဂ်လေဝ် စိုပ်ဒိုင်ဒတဲအခိပွယ်ကိုရ။ (ဥပမာ) ပဲ့ဘာသာဗွာမွဲ ‘နေစာမြက်’ ဝံ ဗတ်မန်ပိုမွဲ ‘ချေ့ဒဇိပ်’ ဟံသေင်သ်ဂ် ‘ကွတ်ဒဇိပ်’ သ်ဝံဟို ချူဝံစါနဲရ။ ‘အာရတ်ချေ့’ ဝံ ‘အာရတ်ကွတ်’ သ်ဝံကို၊ ‘ရဲဂြေင်ချေ့’ ဝံ ‘သွာဒလေင်ကွတ်’ သ်ဝံကို ဝံညာတ်ကေတ်ပဲ့လိက်မန်တြေရ။ လဆောင် သိုဝေါဟာရစါဂ်ပံင်မွဲစွဲတဲ ‘ချေ့ကွတ်’ ကို ဝေါဟာရပိပံင်မွဲစွဲတဲ ‘ကွတ်ချေ့ဆံက်’ ကို ချူမာန်ရ။

‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’ ဝေါဟာရမန်စါဝံ ခါရပါခြာအခိပွယ်ညေ့မွဲမိပ်ဂ်ပွဲမွဲ တွဲသေ့မတိုန်သင်ဂြေညိ တအ်ဂ် မတို့လုပ်လို့ဟ်ပဲ့ ‘ကွတ်’ တဲ တွဲသေ့မတိုန်မသျှင်ဂြေညိတအ်ဂ် မတို့လုပ်လို့ဟ်ပဲ့ ‘ချေ့’ ရောင် အဲသလေ့စေ့စိုတ်သ်ဝံရ။ မူဟိုတ်ဝံသလေ့စေ့စိုတ် သ်ဝံရောမွဲ “ကမ္ဘိုင်တြေမွဲ ချေ့တိုန် ဂြဒိုင် သိုင်ထေင်ဗက်ဒြဲ ဒြဲဒိုင်ထလ်အာ သိုင်ဟံတိုလိုန်စုတ်ဒွဲဂ် ဒတံစေ့အာကမ္ဘိုင်ဂ်ရ” ရသ် ဝံညးတမ္ဘာစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘ချေ့’ ဝံ ဝံညာတ်လဝ်နွဲရ။ ဒွဲဝံ ညးဟံစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘ကွတ်’ ရ။ ပဲ့လိက်သုတ်ဇာတ်မသုန်ကွဲမသုန်စော ကျော်ဇော်အစော့မချူခွဲလဝ်ဂ် ဒွဲညးရပ်စပ်စကာလဝ် ဝေါ ဟာရ ‘ကွတ်’/‘ကမတ်’ နွဲတဲမွဲမဂြိုင်သန်ဟေင်ရ။ ဆဗွတ်မွဲစါဒွဲ အဲပို့ထွေးကိုရ။

- “ကောန်ဗိုက်သမ္ဘိုင်ဝံ သွာမွဲစွဲဂကောံအဲဂ် သိုကွီလို့သွာမွဲစွဲဝံဂ် ဝံင်တြလေဝ်ကုန်အာရ။ အောံ ကို ဝံင်ကို သဏေဝ်ကို ဝံဝါတ်ဂါတ်သန်ရ။ ကမတ်ဂ်စတုကိုလေဝ် သောံဝါတ်ဂါတ်သန်ရဟ သေင်ဟာ၊ ---။” (၅၅၀။ ၉-၁။ ပ-၂။ အစောံ။) ပဲ့မှုဗွာ/ “ဤလှည်းကုန်သည်တို့ သည် ငါနှင့်တကွသာလျှင် အကယ်၍သွားသည်ဖြစ်ငြားအံ့၊ လှည်းသားတထောင်သည် တ ကွနက်သွားသည်ရှိသော် ခရီးသည်မလောက်လတ္တံ့၊ ထင်း၊ ရေအစရှိသည်တို့ကို၎င်း၊ နွားတို့ ၏မြက်တို့ကို၎င်း ရခဲကုန်သည်ဖြစ်လတ္တံ့၊ ---။” (၅၅၀။ ပ-၉။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှု အင်္ဂလိက်/ “If this foolish young merchant keeps me company all along, and the thousand carts travel along together, it will be too much for the road; it will be a hard matter to get wood, water, and so forth for the men, or **grass** for the oxen. -----.” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-4)

- “အဲရသ္မာကြမ္မာဒိန္နံ နှဲတြေလံကံဒနကံတံဂံ ညးဂံဗဝသတးကွဲတဲ ဗွဲသွာပိုသွောံအာရ။ ကမတ်တမြင် ဂှညးစဖအိုတ်ကွဲတဲ ကမတ်မတိုန်တိုဂံ ဂှပိုမဂံစရ။ ---။” (၅၅၀။ ၉-၁။ ၀-၂။ အစောံ။) ပွဲမူဗွာ/ “ရှေ့မှသွားကုန်သောသူတို့သည် ခရီး၌ မညီညွတ်ရာအရပ်၌ ညီညွတ်ခြင်းတို့ကို ပြုရကုန်လတ္တံ့။ ငါတို့သည် ထိုလှည်းကုန်သည်တို့ သွားသောခရီးဖြင့် သွားရအံ့။ ရှေ့မှသွားသောနွားတို့သည် ဟောင်းကုန်ကြမ်းကုန်သောမြြကံတို့ကို စားရကုန်၏။ ငါတို့၏နွားတို့သည် တဘန်ပေါက်ကုန်သော ချိုသောမြြကံတို့ကို စားရကုန်လတ္တံ့။ ---။” (၅၅၀။ ၀-၁၀။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ “There will be many advantages if I go on first. I shall have a road which is not yet cut up; my oxen will have the pick of the **grass**; my men will have the pick of the herbs for curry; the water will be undisturbed; -----. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-4)
- “အဲဝံ ထောံကွဲလွီတဲ ညးဂမ္ပိုင်ဝံ ဒ်လေင်အိုတ်ရသွံ” ဗောဓိသတ်ချပ်တဲ ဒိုဟ်တေဒိုဟ်ဝံ ဗောဓိသတ်သ္မိမ္မဲ ညာတ်ကွတ်ခေပ်မ္မဲကန်။ “ကမတ်ခေပ်ဝံ ပဟိုတ်ဒယာပ်ဉာ်တဲရောင် မတိုန်တန်ဒ်ရ” ဗောဓိသတ်ချပ်တဲ။ (၅၅၀။ ၉-၂။ ၀-၈။ အစောံ။) ပွဲမူဗွာ/ ဘုရားလောင်းသည် “ငါသည် ဝိရိယကိုလျှော့သည်ရှိသော် ခပ်သိမ်းကုန်သောသူတို့သည် ပျက်စီးကုန်လတ္တံ့” ဟု စောစောက ချမ်းအေးသောအခါ၌လျှင် လှည့်လည်သည်ရှိသော် တခုသော နေဓာမြြကံစုကိုမြင်၍ “ဤမြြကံတို့သည် အောက်၌ရေစိုသဖြင့် ပေါက်ကုန်သည်ဖြစ်လတ္တံ့” ဟုကြံ၍။ (၅၅၀။ ၀-၂။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ “If I give in, every single one will perish.” So he ranged to and fro while it was still early and cool, until he came on a clump of **kusa-grass**. “This **grass**,” thought he, “can only have grown up here thanks to the presence of water underneath.” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-11)

ဝေါဟာရမန်ပိသ် ‘ကွတ်’ ‘တွတ်’ ‘လွတ်’ မွဲးဝံတအံဂံ အဓိပ္ပါယ်ခွဲဟံတုင်ရင်သ္မအံသက်ကံရောင် မွဲးဂံ ဂပ်ဂပ်စွဲသတိအိုတ်ရ။ ‘လွတ်’ ဝံရောင် ဗွဲစွတ်မတိတ်ဒ်အဓိပ္ပါယ် ‘စတ်စတ်’ မွဲးဂံရ။ (စပ်ကို ဝေါဟာရ ‘လွတ်’ မဒ်အဓိပ္ပါယ် ‘စတ်စတ်’ ဂံ ကာလစိုပ်ကဏ္ဍခွဲဂတတေံမွဲး သိုက်ဒွဲသာဓကခွဲ အဲကြက်ပွတ်ထွဲးကိုပွန်ရောင်အံ။) ခါဒးခွဲလိက်ဗွတ်ဘာတန် သွက်သွတ်ကွဲးဘာတအံဂမ္ပိုင်မွဲးဂံ နကိုဂ ကောံအွာခွဲလိက်ဗွတ်တအံဂံ ဩဝေါဟာရမွဲးဂံ ဇကုတီလပ်အဓိပ္ပါယ်ခွဲဟံချိုတ်ပွတ်တဲ မွဲးသလေံခွဲင် ခွဲရောင်ယပ်ဒ်မွဲး ကုဝေါဟာရဝံဂံ သိုသလေံမွဲးစကာစုတ်ခွဲမွဲးဂံ ဒ်ဟံထေက်ရောင်။ တီအဓိပ္ပါယ်ခွဲ ချိုတ်ပွတ်တဲဟောင် မဂပ်ဂပ်ချူစကာတ်ခွဲရ။

(ခ) တမ်။ တမ်ဒြပ်။ တမ်ဒိုက်ရောင်။ — ‘တမ်ရိုဟ်’ ဟံ့သေင်။

အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာရဗွာမွဲး ‘အရင်းအနီး’ ဂံ ညးတွဲကွေဟ်မန်ပိုတအံလျှာ် မဟိုချူတ်ဒိုင်ဗတ်မန် ‘တမ်ရိုဟ်’ အိုတ်ရ။ ဝေါဟာရမန်မွဲး ‘တမ်ရိုဟ်’ (တမ် + ရိုဟ်)ဝံ အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘အရင်းအနီး’